

Zdzisław Pietrzyk (Kraków)

Przyczynek do studiów w Strasburgu młodzieży pochodzącej z Rzeczypospolitej na początku XVII wieku

Gimnazjum w Strasburgu Jan Sturm założył w 1538 r. Do uczelni tej zaczęli tłumnie przybywać spragnieni wiedzy uczniowie zarówno z Alzacji jak i całej Europy. Frekwencja w Gimnazjum Jana Struma była bardzo wysoka. Corocznie immatrykulacje sięgały kilkuset osób¹. W r. 1566 szkoła prowadzona przez Jana Sturma otrzymała prawa Akademii. Następną zmianą w statusie uczelni strasburskiej nastąpiła w 1621 r. kiedy to na mocy przywileju cesarza Ferdynanda II Akademia Strasburska uzyskała prawa Uniwersytetu. W Gimnazjum jak i w Akademii były prowadzone metryki studentów. Do r. 1604 nowo przybyłych do Gimnazjum czy później Akademii do metryk wpisywali rektorzy. Od r. 1604 zapisu immatrykulacyjnego dokonywał pisarz akademicki, zwany „*notarius academiae*”. W czasach istnienia Uniwersytetu studenci mogli samodzielnie wpisywać się do metryki².

Wpis do metryki obowiązywał każdego przybyłego do Strasburga studenta. Nowo przybyli studenci powinni wpisać się do metryki i zapłacić opłatę immatrykulacyjną w ciągu pierwszych ośmiu dni pobytu w mieście. Praktycznie student musiał wpisać się do metryki studentów w Strasburgu natychmiast po przybyciu, ponieważ w innym przypadku nie mógł wynająć mieszkania. Mieszkańcy Strasburga, którzy przyjęli na stancję studentów nie posiadających od rektora potwierdzenia wpisu do metryki i opłacenia opłaty immatrykulacyjnej, podlegali karze 30 szylingów³.

Metryki studentów Gimnazjum i Akademii w Strasburgu z l. 1538–1620 nie zachowały się. Podczas oblężenia Strasburga w czasie wojny francusko-pruskiej w nocy z 24 na 25 sierpnia 1870 r. najcenniejsze rękopisy i druki strasburskie zostały zniszczone⁴. Na podstawie materiałów rękopiśmiennych, które zachowały się, wiadomo, że w Strasburgu przed utworzeniem uniwersytetu prowadzono oprócz metryki studentów, księgę z wpisami studentów z rodów arystokratycznych. Bardzo prawdopodobne było to, że księga z wpisami książąt, hrabiów, baronów była ozdobiona herbami tak jak księga w Akademii w Genewie⁵. W Strasburgu istniały bardzo sprawne warsztaty,

¹ A. Schindling, *Humanistische Hochschule und Freie Reichstadt. Gymnasium und Akademie in Strassburg 1538–1621*, Wiesbaden 1977, s. 32.

² G. C. Knod, *Die alten Matrikeln der Universität Strassburg 1621–1793*, Strassburg 1897, Bd. I, s. XXIII.

³ W 1603 r. burmistrz Strasburga Hugo Sturm wydał drukowane zarządzenie zabraniające pod karą 30 szylingów przyjmować na gospodę studentów przed ich immatrykulacją oraz udzielać pożyczek — Archives Municipales de Strassbourg (dalej cyt. AMS), Archives Saint Thomas (dalej cyt. AST) 330. Por. G. C. Knod, op. cit. Bd. I, s. XXII.

⁴ G. C. Knod, op. cit., Bd. I, s. XXX; E. Schmid, *Strassburg 1870*, Stuttgart 1900, s. 60–61.

w których rysowano i malowano herby. Nawet przejeżdżający przez Strasburg w 1628 r. Janusz Radziwiłł miał właśnie nad Illem dać do wymalowania własny herb⁶.

Ustalenie pełnej listy polskich studentów Gimnazjum i Akademii w Strasburgu w l. 1538–1621 z powodu braku metryk nie jest możliwe. Można natomiast sporządzić przybliżony spis studentów z Rzeczypospolitej na podstawie poszukiwań w rozproszonych przekazach źródłowych, które znajdujemy w starych drukach, listach, sztambuchach, nielicznych pamiętnikach i dziurkach podróży naukowych poza granice Rzeczypospolitej⁷.

W 1989 r. Jean-George Rott, historyk kultury Strasburga, opublikował fragmenty notatek rękopiśmiennych notariusza akademii, na których znajdowały się spisy immatrykulowanych w l. 1618–1620, spisy studentów pochodzących z rodzin arystokratycznych z lat 1618–1624 oraz zestawiony na podstawie druków i zachowanych rękopisów spis promowanych bakałarzy i magistrów w Akademii w Strasburgu w l. 1578–1620. Jednym z najciekawszych ogłoszonych przez J.-G. Rotta źródeł jest *Polonorum nomina et hospitia*. Jest to spis polskich studentów przebywających w Strasburgu wraz z wymienieniem nazwisk gospodarzy u których mieszkali. J.-G. Rott określił czas powstania listy, która jest niedatowana, na około 1596 r. W rzeczywistości została ona sporządzona na przełomie lat 1598/1599. Wskazują na to następujące fakty: Jan Niemsta przed przybyciem do Strasburga wpisał się 31 VIII 1597 r. do metryki Akademii w Altdorfie. Do Strasburga przybył rok przed śmiercią, która nastąpiła w mieście nad Illem 2 VII 1599 r.⁸ Grupa studentów mieszkająca u Martina Glanewa w kwietniu 1599 r. wpisała się do metryki Uniwersytetu w Bazylei⁹. Należy zatem wnosić, że lista polskich studentów została sporządzona między lipcem 1598 r. a kwietniem 1599 r. Cel sporządzenia tej listy nie jest nam znany, ale możliwe, że zła sława dotycząca Polaków, którzy ciągle byli w tarapatkach finansowych¹⁰ zmuszała władze Strasburga do kontrolowania naszych rodaków i ich aktualnego miejsca zamieszkania.

Wśród studentów pochodzących z arystokratycznych rodów znajdujemy wpis austriackiego barona Jan Ludwika Wolzogena, który prawie całe dorosłe życie spędził w Polsce. Dzięki temu można ustalić gdzie Wolzogen studiował i wysunąć hipotezę, że w miejscu swych studiów, czyli w Strasburgu, „zaraził” się antytrynityzmem. W tym samym czasie w Strasburgu przebywali późniejsi jego przyjaciele Marcin Raur i Florian Crusius¹¹.

Uzupełnienia pochodzące od polskiego wydawcy naniesiono w tekście kursywą w nawiasach kwadratowych.

⁵ H. Barycz, *Z dziejów polskich wędrowek naukowych za granicę*, Wrocław 1969, s. 313–314; por. M. Chachaj, *Metryki zagranicznych uniwersytetów i akademii jako źródło do dziejów kultury polskiej (XVI–XVII w.)*, [w:] *Studia z dziejów epoki Renesansu*, Warszawa 1979, s. 37–56.

⁶ *Instrukcja Krzysztofa II Radziwiłła dla syna Janusza*, wyd. M. Zachara i T. Majewska-Lancholc, «Odrodzenie i Reformacja w Polsce», XVI, 1971, s. 180 — ochmistrem Janusza Radziwiłła został wyznaczony student strasburski Aleksander Przykowski.

⁷ S. Kot, *Promieniowanie Strasburga na Polskę w dobie humanizmu*, [w:] tenże, *Polska Złotego Wieku a Europa*, Warszawa 1987, s. 490.

⁸ AMS, AST, 448, nr 1 b — drukowany w 1599 r. w drukarni A. Bertrama nekrolog zmarłego w Strasburgu Jana Niemsty.

⁹ H. G. Wackernagel, *Die Matrikel der Universität Basel*, Basel 1951, Bd. II, s. 474–475.

¹⁰ Kłopoty finansowe w owym czasie w Strasburgu przeżywali Jan i Daniel Goździe (1597 r.) — Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, rps 3262, k. 142r; Jan Sapieha — AMS, Protokoll der Herren Räte (1601). t. 82, k. 180a, 195a; Jan Orzelski (1597 r.) — H. G. Wackernagel, op. cit., Bd. II, s. 446; zob. S. Kot, op. cit., s. 506.

¹¹ L. Chmaj, *Bracia polscy. Ludzie — Idee — Wpływy*, Warszawa 1957, s. 55–56, 97–102.

*Polonorum nomina et hospitia*¹²

Bey Martin Glanew den (!) Niderlender in der Fladergaß:

Alexander Slubeczky a Konari
 Joannes Lasskowsky
 Joannes Zabaski a Zawada
 Joannes Niembsta
 Martinus Szaplir de Spanow
 Paulus Garauský
 Joannes Garauský
 Stanislaus
 Joannes
 Zbigneus
 Adamus
 Vincentius Liscovicus Cracoviensis.

} Lipscij a Goray { Diese haben den disch bey gemel-
 tem Niderlender, aber stub undt
 Kammer beim glaßkremer
 in der Spißgassen

Bey Michael Melbertt dem mauerer:

Nicolaus Szuyski
 Casparus Chrzastowski a Sczepanowice
 Petrus Sowijski
 Daniel Basilenskij.

Bey h(ern) Nicolao Herrenberger, helfer zu S. Thoma:

Generosus dominus Zenowit a Mysa, castellanides Witebcensis
 Abrahamus Wiseckij, praeceptor, cum famulo.

Bey herr Cunrad Kretzinger:

Joannes Sapieha Lithuanus.

Bey herm magistro Boschio:

(Platz freigelassen)

Bey h(ern) Nicolauß Schmidt:

Generosus dominus [*Andreas*] Lescinius
 Michael Fuchisius, praeceptor, cum famulo.

Immatrykulacje¹³:

28 IX 1618 r.

Andreas Pilavius a Mosc, eques Polonus s. 6 d. 8
 Cirillus Taschycius (Taschitius) a Luozlauice, nob. Polonus s. 6 d. 8
 Alexander a Przyphauve a Przyphovsky, nob. Polonus s. 6 d. 8

11 XI 1618 r.

Heinricus à Denhoff Lievonus, Nob. s. 6 d. 8¹⁴

28 IV 1619

Preslaus de Glogdua Kosowsky, nob. Polonus s. 6 d. 8

24 VI 1619

Georgius Glock, Thoruniensis Borussus s. 3 d. 4

29 XI 1619

Lucas Szemioth, dominus in Jelna, Litanus lb. 1 s. 5
 Gabriel Szemioth, dom. in Jelna, Litanus lb. 1 s. 5

¹² *Zusätzliche unedierte Quellen zur Straßburger Akademie und Universitätsgeschichte*, hrsg. H.–G. Rott, [w:] G. Meyer, *Zu den Anfängen der Straßburger Universität*, Hildesheim 1989, s. 135.

¹³ *Op. cit.*, s. 138–146.

¹⁴ Wpis Denhofs który znajduje się w notach rękopiśmiennych został pominięty przez wydawcę — AMS, AST 331, k. 3v.

Christophorus Artemius, Borussus, medicinae doctor s. 6 d. 8
Joannes Strunck, Vilnesis, fam. dom. Szmeth s. 3 d. 4
Andreas Dziakievich, Livonus, fam. dom. Szmeth s. 3 d. 4

Spis wielmożów:

*Nomina generosorum (ut puto) de anno (1)615 (Ostern)*¹⁵

Ge. do. do. Joannes Ludovicus Wolzogen l.b. etc.
Udalricus Springintschmid, praefectus
Ge. do. do. Christophorus Ludovicus Weyß ab et in Wurting et
Nider Wallsee
Do. Abrahamus Plato [z *Gdańska*], praefectus
M. Andreas Hoierus, praeceptor

Magistry:

Joh. Plinius Rigensis Liwo 1585¹⁶
Conradus Heccius Rigensis Liwo 1585

¹⁵ *Zusätzliche unedierte Quellen...* s. 137.

¹⁶ *Die Baccalarei und Magistri der Straßburger Akademie zwischen 1585 und 1621*, hrsg. H.–G. Rott, [w:] G. Mayer, op. cit., s. 58.